

INAQUE

LIV MARIA

Julia Kerninon

Preklad
Kamila Laudová

Julia Kerninon
LIV MARIA

Julia Kerninon
LIV MARIA

COPYRIGHT © L'Iconoclaste, Paris, 2020
Published by arrangement with
SAS Lester Literary Agency & Associates
TRANSLATION © Kamila Laudová 2024
COPYEDITING Jana Obert
COVER © Arriba!
Slovak edition © Inaque 2024
Printed in the Slovak Republic
ISBN 978-80-8207-259-7
ISBN e-book 978-80-8207-260-3

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať so zámerom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

Julia Kerninon
LIV MARIA

INAQUE

Pre moju rodinu

Pretože ženy sú úžasné. Zvládnu čokoľvek, pretože sú dostatočne múdre na to, aby vedeli, že so starosťami alebo nešťastím možno spraviť len jedno: prejsť nimi a vynoriť sa na druhej strane. Myslím si, že to dokážu nielen preto, že odmietajú zušľachtovať fyzickú bolesť tým, že by ju brali vážne, ale aj preto, že sa nehanbia za predstavu, že by odišli z boja.

William Faulkner, *Kmíni*

Moji rodičia majú sex a ja tam ešte nie som.

Keď tesne po obede vystupujú po schodoch do svojej izby a klesajú pod periny veľkej postele, pozerám sa na to, ako sa otcovi hýbe chrbát, a rozmýšľam, ako sa môže dvojmetrový a stodvadsatkilový muž takto vlniť. Z vyrezávaného dreveného rámu vyčnievajú len matkine drobné nohy. Tajne si predstavujem, že v noci sú moji rodičia rovnako veľkí, že v noci sú si rovní.

Myslím si, že ma chceli zavolať, ale zatiaľ nie som. V temnote matkinho lona v snahe dosiahnuť niečo okrúhle čerí vodu otcovská spermia, ktorú by som si rada predstavila ako dlhú loď, ale v hĺbke duše viem, že má bližšie k hravej morskej sviňuche.

A potom sa začínam ja. Čoskoro skutočne budem sama sebou.

Volám sa Liv Maria Christensenová.

Liv Maria jedného dňa pochopila, že zväzok jej rodičov vzbudzuje v ich okolí údiv. Ostrovné dievča s Nórom, miestne dievča s cudzincom, a to je len začiatok. Veľký a tučný muž s útlym dievčaťom, kolos s nosom v knihách s majiteľkou kaviarne – čo si o tom myslieť? Liv Maria tiež netušila, vedela len, že ich počuje šepkať si dlho do noci, rozprávať sa o všeličom možnom. V detstve často večer potichu sedávala na schodisku v dome a počúvala ich, hoci nedokázala pochopiť význam ich slov, akoby prirodzene šepkali tak, že sa im nedalo rozumieť, kým ste neboli v ich zornom poli. A tak sedela na drevenom schodíku, ticho počúvala, sledovala ich tiene vedľa seba vrhané ohňom na stenu, ukolísaná šepotom. Ráno sa zobudila vo svojej posteli, kam bola čarovne prenesená, a ani otec, ani matka to nekomentovali. Bol to jednoducho rodinný život.

Liv Maria si nevšimala prekvapenie v očiach iných pri pohľade na jej rodičov. Bolo to jasné. Otec bol čitateľ a matka bola hrdinka. Otec miloval príbehy a matka bola ich postavou. Jane Eyrová, Molly Bloomová, Anna Kareninová a Mado Tonnerrová vo svojej kaviarni, kde ju Liv Mariin otec videl prvýkrát, a to v deň, keď do nej zabľúdil, aby zabil čas, kým príde trajekt, ktorý ho odvezie späť na pevninu. Thure Christensen bol v tom čase obyčajný obchodný námorník, pričom toto povolanie prijal bez skutočného presvedčenia a na kontaj-

nerovú loď sa nalodil ako do vlastného života, čím dal metafore čas, kým našiel sám seba. Z Bergenu cestoval týždeň a potom sa tanker zastavil v bretónskom mestečku oproti ostrovu. Rozhodol sa ho navštíviť, a tak nasadol na trajekt a po prechádzke dunami a potokmi sa stretol s matkou Liv Marie v kaviarni/reštaurácii/predajni, ktorú odjakživa vlastnila rodina Tonnerrovcov. *Bol to však aj obchod so zbraňami. Požiadal som tvoju matku o šálku kávy a ona odstrčila krabičky s nábojmi, aby sa dostala k cukorničke, a vtedy som uvidel všetky tie škatule a čudoval som sa, kde som sa to ocitol. Takže toto je Francúzsko? vravel som si. Pochádzal som z malej dedinky v Nórsku a o svete som nič nevedel. Toto bol môj prvý poznatok o cudzích krajinách: inde na svete sa munícia predávala v kaviarňach. Snažil som sa pochopiť, čo je v cudzine iné, a ako prvé som uvidel náboje a porcelán a tvoju matku, ktorá ešte nebola tvojou matkou.*

Liv Maria si dokonale vedela predstaviť dvadsaťdvaročného nevinného Thurea, ako sedí na drevenej stoličke, čaká na kávu a zrazu sa pred ním objaví Mado, opálená, s prenikavými očami a hnedými vlasmi, nehybná v poslednej sekunde, keď ju pozoruje, kým sa do nej zamiluje. Otec v ten deň videl matku ako na obraze, obklopenú jej atribútmi – porcelánom z malého podniku a guľkami určenými pre divoké kraje, domácnosť a vojnu, Pallas Aténu so sovou a štítom. A možno v duchu tušil, čo ho s touto ženou čaká: búrlivý domov, prudké šťastie a tragický koniec, ale nikdy nie nuda.

Otec povedal o matke dve významné veci, na ktoré Liv Maria nikdy nezabudla. Prvú, keď sa na ňu jedného

dňa obaja pozerali na pláži, ako zohnutá hľadá mušle v piesku: *Rozdiel medzi tvou matkou a ostatnými ženami – alebo medzi ženami, ktoré som poznal v Namdalene – je rovnaký ako medzi jabloňou zo sadu a divokým stromom. Pozri sa na ňu. Je menšia, tvrdšia, vyžaduje si viac jemnosti, aby ju človek miloval. Ale je taká preto, lebo ju nič a nikto neohne. Vyberá sa po ťažkých cestách, akoby žiadne iné nepoznala. Asi tak. Druhú, keď jedného večera v trojici oslavovali trináste výročie svadby – matka odišla do kuchyne po lyžice na tradičné kvaefjordkake a otec sa mierne naklonil k Liv Marii a so zahmlenými očami jej zašepkal: *Mal som šťastie, že si ma vzala, vieš. V tom čase som naozaj nebol nikým. Prišiel som sem bez ohlásenia, vrecká som mal prázdne, srdce plné. Mohla si nájsť oveľa lepšieho ako mňa. Veľmi dobre to vedela. Všetko ma naučila. Dala mi dieťa. A za to som jej nesmierne vďačný.**

Liv Maria presne nevedela, čo sa stalo v deň, keď sa spoznali, ani to, aký reťazec náhod a rozhodnutí viedol k tomu, že jej otec dal výpoveď v obchodnom námorníctve a matka uvoľnila miesto na svojom stiesnenom ostrove, v srdci často zovretom ako päst, pre naivného mladíka, ktorý ešte nehovoril jej jazykom. Vedela však, že o dva roky neskôr, na jar roku 1970, sa narodila tam, na ostrove. Jej mladí rodičia ju pomenovali Liv, čo v nórčine znamená život, a Maria, pretože podľa ostrovnej tradície sa chlapci a dievčatá pomenúvali po Panne Márii, aby ich chránila pred utopením.

Vôňa otcovej šije, jeho rúk, mokrého piesku a pilín, vôňa korenia, veľmi blízka. Otcovo oblečenie. Jeho topánky. Holiace náčinie v kúpeľni, drevoobrábacie nástroje v kôlni. Štvorhrany, píly, dláta, kliešte a pilníky. Lanový olej a terpentín. Jeho fúzy. Porcelánovomodré oči, nórsky prízvuk. Trochu pripomínal Flauberta, ale oveľa krajšieho, pomyslela si Liv Maria. Raz mu to povedala presne týmito slovami a jej otec sklamane pokrútil hlavou. *Niečo také nemôžeš povedať, Liv Maria. Je to predsa Gustave Flaubert.*

Jej otec bol čitateľ a zo svojej jedinej dcéry urobil čitateľku. Matka ju učila tvrdosti a mlčaniam, strýkovia rybárčeniu a šoférovaniam, avšak otec ju od útleho detstva učil čítať.

Nemala ešte ani desať rokov, keď si k nej večer sadol na posteľ a čítal jej poviedku Jacka Londona *Láska k životu*. Čítal jej príbehy Londona, Faulknera, Becketta, Hardyho, chcel, aby ich poznala už ako malé dievča. Jeho výber bol zmesou kníh pre deti a dospelých, takže Liv Marii sa nikdy nezdalo, že by existovala nejaká skutočná hranica nielen medzi literárnymi kategóriami, ale ani medzi týmito dvoma stavmi. Rozprávky bratov Grimmovcov boli predsa veľmi kruté, zatiaľ čo Samuel Beckett – strohý a pesimistický dramatik Beckett – napísal v románe *Murphy* nesmierne dojímavé stránky o sušienkach, pasáže, ktoré, ako otec Liv Marie správne vycítil, oslovujú dieťa, pretože ich problematika (v akom poradí je sušienka a prečo, ako aj čo táto zmena bude znamenať) súznela s jeho vlastným každo-

denným životom. S láskou rozbalil sušienky a položil ich pred seba na trávu hore nohami v poradi, v akom ich považoval za jedlé. Boli rovnaké ako vždy: perník, zatuchnutý plátok prezlečený za oplátku, krehký Digestif, maslovú sušienku a posledný, ktorý sa neodvážil povedať svoje meno. Prvý zjedol vždy ako posledný, lebo mu najviac chutil, a anonymný ako prvý, lebo ho asi považoval za najmenej dobrý. Poradie, v akom jedol ostatné, bolo preňho nepodstatné a menilo sa zo dňa na deň. Ležiac na tráve, Murphy zrazu uvažoval, že zmení poradie svojej desiaty, a vypočítal, že potom by mal na výber stodvadsať rôznych poradi. Bola to cenná životná lekcia, príbeh o poriadku a chuti do jedla, pravidelnosti a odvahe, túžbe po zmene a novosti. Aj Londonov príbeh sa končil príbehom o sušienkach – presnejšie povedané, o morských sušienkach, ktoré si lovec v domnienke, že umrie od hladu, strčil pod košeľu aj pod matrac v člne, kam ho po stroskotaní vzali. Posledné riadky príbehu zneli: *Vydržia mu, kým kotevná reťaz lode Bedford zahučí do Sanfranciského zálivu.*

Aj z toho vyplýva ponaučenie, pomyslela si Liv Maria: ani nie tak z toho, že človek sa nepoučí zo svojich chýb, ale skôr z toho, že sa nemožno večne chrániť pred samotným životom. Človek sa nedokáže vyhnúť riziku, ktoré so sebou prináša existencia. V príbehu hlavný hrdina stratil všetko, čo mal, jedno za druhým: spoločníka, zlatý prášok a nugety. V tomto príbehu bolo veľa utrpenia, fyzického utrpenia, ktoré si Liv Maria sotva vedela predstaviť a o ktorom uvažovala, či ho zažil aj jej otec. Boli tam slzy, vylomené zuby, strach z divých zvierat, zrada, hlad, únava, šialenstvo, postupná strata nádeje, ale napriek tomu neschopnosť ľahnúť si

a umrieť. Liv Maria, ktorá si nikdy nebola úplne istá, či rozumie ponaučeniu rozprávok, pochopila Murphyho aj lovcov príbeh. Schúlená v bezpečí svojej postieľky, vážne počúvala, ako jej otec číta Becketta a Londona.

Otcov obľúbený príbeh bol *Zakladanie ohňa* – pretože som Nór, povedal. *V mojom rodisku oheň vždy predstavoval rozdiel medzi životom a smrťou. Oheň, teda drevo.* Na ostrove sa Thure stal tesárom a po literatúre bolo drevo jeho druhým bohom. Rád spomínal, že v nórčine dve takmer rovnaké slová znamenajú jedno *buk* a druhé *kniha* – *bok* a *bøk*. V angličtine to bolo *beech* a *book*, v holandčine *beuk* a *boek*, v nemčine *Buche* a *Buch*, kniha, alebo *Buchstabe*, písmeno, čo znamenalo *buková palica*, pretože to bol nástroj, ktorým sa písali runy. A dokonca aj vo francúzštine, povedal jej otec, *liber*, lyko – vláknitá časť kôry, kadiaľ preteká miazga – sa najprv používalo na výrobu povrazov a až potom ako písacia plocha, a tak vzniklo slovo *livre*, kniha.

Knihy a drevo, drevo a knihy – všetko to isté. To bolo všetko, na čom záležalo. Jej otec tieto príbehy miloval. *Prikrčený na snehu*, zanietene recitoval otec, tak ako to neskôr odriekala aj Liv Maria, sama v tme, kedykoľvek to potrebovala, *vyťahoval vetvičky z chumáča mŕtveho dreva a prikladal ich priamo na plameň. Vedel, že nemôže riskovať neúspech. Keď je sedemdesiatpäť stupňov pod nulou, nemôžete zlyhať pri prvom pokuse založiť oheň.* Jej otec, nevýslovne jemný muž, prísny vo svojej práci, no neschopný poriadku v domácnosti, nechával po celom dome malé sošky zvierat, ktoré vyrezával nožom z naplaveného dreva, nechával ich ležať ako dieťa a jej matka mlčky zbierala losy, svište a medvede do vreciek zástery.

***

Každý večer, len čo dal Thure Liv Marii dobrú noc a s knihami pod pazuchou odišiel z izby, prišla za dcérou matka. Sedela na okraji drevenej postele, hladila ju po vlasoch a oslovovala ju litániami nádherných mien: *Moja miska mlieka, šepkala. Moja triesočka. Moja jemná pokožka.* Neskôr, oveľa neskôr, si Liv Maria pomyslela: *Bola tvrdá, vynaliezavá, odvážna, ale človek hovoriaci takéto veci nemôže povedať, že nevie, čo je to láska.* Na rozdiel od otca, ktorý si v spánku šepkal po nórsky, keď driemal v kresle pred kozubom, bola matka taká tichá, že niekedy bolo tých pár zašepkaných slov prvých a jediných, ktoré Liv Maria za celý deň počula. Ako malé dievčatko si pamätala, ako sa na ňu jedného dňa pri stole pozrela, akoby ju videla po prvý raz, a zrazu si uvedomila, že je to výnimočná ľudská bytosť, ktorú jej len náhoda dala za matku. Mado bola najstaršia a jediná dcéra zo súrodencov. Z jej štyroch bratov – rybára Olwena, jeho partnerov Hoëla a Harna, policajta Manecha – nebol ani jeden ženatý. Žili na rodinnej farme, ktorú zrekonštruovali ešte pred narodením Liv Marie, aby sa Mado a Thure mohli s dieťaťom presťahovať do starého domu. Ráno sa všetci stretávali na raňajkách v kuchyni kaviarne, ktorá bola tlčúcim srdcom klanu Tonnerrovcov – inštitúciou odovzdávanou z generácie na generáciu – a ktorú ako pätnásťročná prevzala matka Liv Marie. Každý deň tam stála, udržiavala horúcu kávu a vriacu vodu na čaj, ruky mala po lakte oblepené cukrom, pripravovala džemy a marmelády, slivky v brandy, ktoré chodila dvakrát do roka kupovať loďou na litre od farmára na pobreží. Nenávidela pevninu, nenávide-

la trajekt tak veľmi, že na palube po celý čas zatvárala oči a stála tam ako kráľovná. Keď ju potom Liv Maria z diaľky pozorovala, ako sa vracia cez dunu so svojimi štyrmi bratmi, ktorí ju s mávajúcimi rukami obkľúčili ako tím psieho záprahu, bolo nádherné pozeráť sa na ňu, bolo nádherné nejasným spôsobom vedieť, že táto žena, silná, slobodná, rešpektovaná, kráčajúca tak rovno po piesku s obrovskou fľašou tvrdého alkoholu v košíku, je jej matka.

Od štrnástich rokov sa Liv Maria s prstami zvierajúcimi volant a otvorenými oknami vozila po ostrove v starom volve. Každý deň túrovala motor po úzkych cestách križujúcich lúky a na vrchole kopcov len na chvíľku otočila hlavu, aby videla more naokolo. Bolo to, samozrejme, dokonale nezákonné, ale v tom čase s tým nebol žiadny problém, pretože jediným policajtom na ostrove bol jej strýko Manech, hoci Liv Maria niekedy uvažovala, či je to pravda alebo či sa za policajta vydáva len kvôli nej, aby sa s ňou mohol hrať. Keď ju občas zastavil s jednou rukou na kape, jednoducho vypol autorádio, skontroloval, či má zapnutý bezpečnostný pás, a dal jej bozk na čelo – bozk taký nežný, že keď ju po prvý raz v živote pokutoval cudzí človek za prekročenie rýchlosti, o svetelné roky neskôr, na stratenej ceste v Uruguaji, nechápavo vykričala. Muž jej utrel líce zaprášeným rukávom a možno až vtedy si uvedomila, že vďaka podmienkam, v ktorých vyrastala, zostala v blaženej nevedomosti o niektorých zásadných veciach. Ako dieťa na ostrove dlho nevidela ďalej než na mólo, kde chodila čakať matku, keď sa vracala z nákupov na pevnine. Práve preto ju v prvom rade naučili šoférovať. Jeden z jej strýkov si myslel, že by sa to hodilo, a tak hneď ako dorástla na meter päťdesiat, zobral ju na opustené cesty vo vnútrozemí, aby ju to naučil. Čoskoro Liv Maria prevážala každého, kto chcel, z jedného konca ostrova na druhý – strýkov,

matku, otca, ale aj starcov s boľavými nohami a malých chlapcov stratených v pšeničných poliach, ktorí sa vynárali spomedzi zlatých klasov a čakali, kým prejde okolo. Jazda autom ju robila šťastnou, rovnako ako rybolov. Vedela, že inde sa dievčatá boja chodiť samy a že tento strach je oprávnený – ako to zistila, si nepamätala –, ale na svojom ostrove sa nemala koho báť, pretože skôr sa obávali jej. Pretože bola dcérou svojej matky a pochádzala z veľkej ostrovnej rodiny, ktorá tu vždy určovala pravidlá. Už ako malá bola Tonnerrová a ľudia si ju vážili. Kvôli kaviarni, kvôli jej matke, kvôli jej štyrom strýkom s obrovskými rukami a jej cudzokrajnému otcovi so spevavým prízvukom. Ohromilo ju bohatstvo sveta, sveta kopcov, slanej vody a oviec, ktoré našahovali krky, aby ju mohli sledovať, ako prechádza, ako ju nasleduje oblak prachu, no nikdy ju nedobehne. Toto bol jej život a ona s ním bola úplne spokojná.

Ak bol príliv, o štvrtej ráno si obliekla plášť, nazula gumáky a pred odchodom do školy išla so strýkom na ryby. Traja strýkovia tvrdili, že gumáky nepotrebuje, lebo nikdy nechodí hlboko do vody, ale boli darčekom od štvrtého a Liv Maria sa v neopréne cítila úžasne. Aj po rokoch, dávno potom, ako sa ho z vlastnej vôle vzdala, jej rybárčenie občas zachýbalo, a to vyslovene fyzicky, ako napríklad amputovaná končatina. Po návrate do kaviarne zhltna svoj podiel koristi – ryby, mušle, morské ježky – a vyrazila do školy, prsty mala ešte lepkavé od vyprážania, vlasy stuhnuté od soli.

Do školy sa dostala trajektom, z ktorého sa mohla pozeráť na more, koľko len chcela. Potom musela celý deň nehybne sedieť, ale utešovala sa tým, že myslela na svoje klietky, ktoré večer chodila vyberať, alebo kreslila

mapy svojich obľúbených mušľových miest. Nebolo to len rozptýlenie od nudy a nehybnosti, bola to otázka prežitia. Bol to jej život. Keď si ju už ako stredoškolačku výchovný poradca zavolať do kancelárie, aby sa jej opýtal, čo bude robiť neskôr, Liv Maria odpovedala: *To isté.*

Ale nestalo sa tak.

Keď sa koncom jari v roku, keď dovŕšila sedemnást rokov, v jeden daždivý večer vracala z druhého konca ostrova, do svetiel jej zamával muž kráčajúci v daždi popri ceste. Zastavila ako vždy a stiahla okienko.

„Dobrý večer,“ povedal muž v tme. „Ty si Liv Maria?“

Muž prišiel na ostrov nedávno – bol to susedov švagor, ktorý prišiel z pevniny pomôcť s prácou na farme vzdialenej dva kilometre od ich domu. Hovoril tichým hlasom. Bol premočený. Liv Maria sa spýtala:

„Chcete zviezť?“

Muž sa súhlasne usmial, otvoril dvere a nastúpil na miesto spolujazdca. Páchol mokrou vlnou a potom. Posadil sa s oboma dlaňami zovretými medzi kolienami a už nič nepovedal. Liv Maria tiež mlčala, počúvala kazetu v autorádiu. Myslela na priateľa, u ktorého práve bola, na odkazy, ktoré jej dal pre otca. Myslela na blížiac sa leto, na koniec školy, na výlet k moru, ktorý si naplánovala s Harnom a Hoëlom na ďalší deň, ak sa zlepší počasie.

Neuvedomila si, že je už tak neskoro. Musela sa sústrediť, aby videla na cestu pred sebou. V neurčitej čiernote dokázala rozoznať mužov mierne sipľavý dych a jeho pach. Mechanickým pohybom odstrčila čosi, čo akoby jej v zákrute spadlo na koleno, a rukou sa dotkla inej ruky.

Liv Maria sa zľakla. Ruka sa okamžite, rýchlo ako malé zlé zviera, presunula z jej kolena na stehno, potom vyššie, vyššie, zatiaľ čo ďalšia ruka ju chytila okolo krku.

„Sleduj cestu,“ povedal muž, skláňajúc sa nad ňou.

Videla len jeho zuby. Ruka na krku ju znehybnila a dusila zvuky v hrdle, zatiaľ čo cítila, ako sa druhá ruka silno otiera o látku jej nohavíc, rozopína gombík, ťahá za zips. Dýchala prerušovane.

Liv Maria chcela kričať, ale hlas jej uviazol v ústach. Jej noha sa pohla smerom k brzdovému pedálu a potom sa vrátila do pôvodnej polohy. Matne tušila, že jediná výhoda, ktorú má oproti mužovi, je kontrola rýchlosti, a že jej situácia sa len zhorší, ak zastaví. Netušila, čoho presne sa má báť, vedela len, že sa to zvrhlo. Zhlboka sa nadýchla. Sústredila pozornosť na čiernu čiaru cesty, na známu hudbu, ktorá sa absurdne ozývala z autorádia.

Ruka pustila jej krk, zišla k tričku a chytila ju za jeden z prsníkov. Zachrčala. Ruka medzi jej nohami sa naďalej triasla.

„Ááááá!“ vydal zo seba muž v tme. „Aaaach, aaaach! Vidím, že sa ti to páči.“

Na vrchole kopca vďaka žiare majáka zistila svoju polohu. Bola len niekoľko minút od rodičovského domu. Zdalo sa, že muž nereaguje. Prešla posledné dva kilometre, pozerala sa pred seba a snažila sa mu znepříjemniť situáciu, kým sa jej nepodarí vyslobodiť z jeho zovretia. Keď sa dostala na dvor v zadnej časti kaviarne, otočila sa a prudko zabrzdila. Muž, ktorý kľáčal na sedadle a skláňal sa ako vták, aby na ňu dočiahol, zrazu stratil rovnováhu a hlava mu s hrmotom narazila do palubnej dosky. Zahrešil.

Liv Maria vyskočila z auta a bežala do domu.

„Liv Maria!“ zakričala jej matka. „Čo to...“

Slovo jej zavislo na perách. Na zlomok sekundy sa na seba pozreli – matka stála v kuchyni pred hromadou krabov, ktoré čistila, oči mala doširoka otvorené, ruky zvesené a Liv Maria dychčala, chrptom otočená k dverám, líca jej horeli, golier trička mala roztrhnutý, nohavice rozopnuté.

Potom sa ozval zvuk riadu padajúceho na pracovnú dosku a matkine rýchle drobné kroky. Liv Marii sa náhle pred očami zjavila napätá tvár jej matky so zovretými čelustami:

„Kto ti to urobil? Tak kto?!“

„Muž. V mojom aute. Vonku,“ lapala Liv Maria po dychu.

Matka ju jednou rukou postrčila, aby otvorila dvere a vyšla von. Počula ju kričať na dvore, potom sa vrátila a postavila sa pred ňu.

„Už tam nie je. Kto to bol?“

„Švagor.“ Liv pokrútila hlavou. „Vieš. Ten, čo prišiel k susedom.“

„Čo ti urobil?“

„Len toto,“ povedala Liv Maria a ukázala na svoje pokrčené šaty, náhle vyčerpaná.

„To nikdy nehovor,“ zasyčala matka ostro, nevenujúc jej pohľad. „Nikdy nehovor *len*.“

Liv Maria bude o týchto dvoch vetách premýšľať do konca života. A tvár jej matky – zakázaná, zahryznutá do pier – akoby sa jej chystala povedať niečo iné.

Vtom však po schodoch zišiel jej otec. Keď videla jeho pohľad a slzy v očiach, tiež začala plakať. Otec prišiel, vzal ju do náručia a tuho ju objal. Vzlykal. Počula,